

แนวทางการเสริมสร้างพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียน
ในเครือมูลนิธิไทไชโย

Guidelines for Strengthening Democratic Active Citizenship of Students at
Thaichaiyo Foundation Schools

ละอองดาว ชาทองยศ¹ พระมหาธีรวิทย์ ธีรวัฒนเมธี² (พันธ์ศรี) ชื่น สกุลปัน³
Laongdao Chatongtots, Phramaha Teerawee Punsri, chuen sakulpan

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทไชโย 2) เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมและบทบาทของพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทไชโย และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการเสริมสร้างพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทไชโย การวิจัยแบบผสมผสานวิธี เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่น 0.960 กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 397 คน เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน ผลการวิจัย พบว่า

1. พลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทไชโย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านมีความรับผิดชอบต่อสังคม 2) ด้านเคารพสิทธิ 3) ด้านยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล 4) ด้านการมีส่วนร่วม และ 5) ด้านหลักความเสมอภาค

2. วิเคราะห์พฤติกรรมและบทบาทของพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิ ไทไชโย โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาความเป็นจริง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$) และเมื่อพิจารณาความคาดหวังโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.34$)

3. แนวทางการเสริมสร้างพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทไชโย 5 ด้าน ดังนี้ ด้านมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีแนวทางการเสริมสร้างได้แก่ จัดการเรียนรู้นอกห้องเรียน มีหลักสูตรที่หลากหลาย และสร้างเครือข่าย ส่วนด้านเคารพสิทธิ ด้านยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล และด้านการมีส่วนร่วม มีแนวทางการเสริมสร้าง ได้แก่ มีหลักสูตรที่หลากหลาย สร้างเครือข่าย และมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และด้านหลักความเสมอภาค มีแนวทางการเสริมสร้างได้แก่ มีหลักสูตรที่หลากหลาย และสร้างเครือข่าย

คำสำคัญ (Keywords) : พลเมืองตื่นรู้; ระบอบประชาธิปไตย; นักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทไชโย

Received: 2024-05-25 Revised: 2024-06-17 Accepted: 2024-06-20

¹ โรงเรียนหทัยคริสเตียน Hathi Christian School. E-mail: laongdao1717@gmail.com.

² อาจารย์พิเศษ วิทยาลัยสงฆ์เลย มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Special Lecturer, Loei Sangha College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University. E-mail: teerawatpunsee2009@gmail.com.

³ โรงเรียนหทัยคริสเตียน Hathi Christian School. E-mail: C.Sakulpan3274@gmail.com.

Abstract

The research objectives were: 1) to study democratically aware citizens of students at the schools affiliated with the Chaichaiyo Foundation, 2) to analyze the behavior and role of democratically aware citizens of students at the schools affiliated with the Chaichaiyo Foundation, and 3) to propose guidelines for promoting democratic awareness among students at the schools affiliated with the Chaichaiyo Foundation. This study employed the mixed methods research. Data were collected by the questionnaire use. There was a reliability value of 0.960 with a sample of 397 people. Data were collected by in-depth interviews. There were 10 key informants. The research results found that.

1. Citizens were aware of democracy among students at the schools affiliated with the Chaichaiyo Foundation in 5 areas: 1) social responsibility, 2) rights respect 3) acceptance of personal diversities, 4) participation, and 5) principle of equality.

2. With analysis of the behavior and role of democratically aware citizens of students at the schools affiliated with the Thai chaiyo Foundation, overall, they were at a high level. With consideration of the overall reality, it was at a high level ($\bar{X} = 3.98$) and with consideration of the overall expectations, it was at a high level ($\bar{X} = 3.34$)

3. Guidelines for promoting democratic awareness among students at the schools under the Chaichaiyo Foundation in 5 areas as follows: the social responsibility organizing the learning outside the classroom, various courses, and network creation; the rights respect, acceptance of personal diversities, and participation establishing various curricula, networks, and propriate environments; and the principle of equality providing various courses and creating networks.

Keywords: active citizens; democracy; students at Chaichaiyo Foundation Schools

บทนำ (Introduction)

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา การสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยมีความสำคัญมากขึ้น เนื่องจากพลเมืองมีบทบาทในการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมสำคัญหลายประการ ตลอดจนกระบวนการตัดสินใจที่สำคัญๆ ฉะนั้นการทำให้พลเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นสิ่งที่ไม่ใช่เพียงแคให้ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้ดำเนินการทางการเมืองเท่านั้น (ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ, 2563: บทสรุปผู้บริหาร) การปฏิรูปการเมืองไทยในอดีตจะเน้นโครงสร้างอำนาจทางการเมืองแต่ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้น เพื่อให้การเมืองมีเสถียรภาพควรคำนึงถึงพลังของพลเมืองที่มีความรู้และเข้าใจการเมืองในภาคพลเมืองร่วมด้วย (ทิพย์พพร ตันติสุนทร, 2557: 55-57) เพราะภาพในอดีตที่สังคมไทยเสื่อมศรัทธาต่อนักการเมืองจนทำให้เกิดความเบื่อหน่าย ไม่เชื่อถือในรัฐบาลและบุคคลที่มีอำนาจ กลายมาเป็นพลเมืองที่เฉื่อยชาไม่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2556: 72) และในปัจจุบันประชาชนมองการเมืองเป็นเรื่องผลประโยชน์ของชนชั้นสูง ทำให้เบื่อหน่ายและไม่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง สภาวะดังกล่าวเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตยในอนาคต (นริศ จันทวรรณ, 2559: 112) สังคมประชาธิปไตยจำเป็นต้อง

พัฒนาคุณภาพประชาชนให้สอดคล้องและเกื้อหนุนประชาธิปไตยผ่านการศึกษาทุกระบบ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน สังคม และสื่อสารมวลชน กระบวนการนี้ต้องดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่องกับคนทุกรุ่น ไม่สามารถหยุดได้ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่แท้จริงในการพัฒนาประชาธิปไตย การสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยมีความสำคัญมากขึ้น

การจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง (Democratic Citizenship Education) เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสังคมประชาธิปไตย เนื่องจากไม่มีผู้ใคร่และเข้าใจประชาธิปไตย ตั้งแต่กำเนิดโรงเรียน จำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกันชีวิตให้กับนักเรียนเหล่านี้ โดยส่งเสริมและพัฒนาคุณลักษณะที่ดี ใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่ตนรู้ และเข้ามามีส่วนร่วมและรับผิดชอบในภารกิจของประเทศร่วมกันถือเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษา เพราะพวกเขาเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศและสังคมโลกในอนาคต โรงเรียนจึงต้องพัฒนาสมาชิกให้มีความรู้ความเข้าใจ และสำนึกเห็นคุณค่า มีเจตคติที่ถูกต้อง สอดคล้องกับแนวทางประชาธิปไตย คิดอย่างมีวิจารณญาณโดยปราศจากอคติและการครอบงำ มีคุณลักษณะและปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม เคารพในศักดิ์ศรีและความเสมอภาคของมนุษย์ รักความยุติธรรม เพื่อสร้างสังคมไทยที่พลเมืองมีความตื่นตัว ตื่นรู้ และรู้เท่าทันในการใช้สิทธิเสรีภาพตามวิถีประชาธิปไตย เน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลและกลุ่ม พร้อมกับสร้างความเชื่อร่วมกันตามแนวทางประชาธิปไตยจนเกิดความเห็นสาธารณะร่วมกัน จำเป็นต้องสร้างระบบการเรียนรู้เพื่อให้เกิดกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ที่เอื้อให้บุคคลปฏิบัติตนเป็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมร่วมของสังคม ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างเสถียรภาพทางการเมือง การสร้างความเป็นประชาธิปไตย (Democratization) ที่รับรองสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และความยุติธรรมของคนในสังคม เป็นเป้าหมายสูงสุดของการปกครอง และเสถียรภาพทางการเมืองของรัฐจะเกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืนจากการสร้างความเป็นประชาธิปไตยนี้เอง พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2557: 62)

จากที่กล่าวมาข้างต้นสถาบันการศึกษาจำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกันชีวิตให้กับนักเรียนโดยมีหน้าที่ในการส่งเสริมและพัฒนาคุณลักษณะของการเป็นพลเมืองที่ดี ใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม สร้างคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่ตนรู้ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษา เป็นไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 กำหนดเป้าหมายพลเมืองไทยที่พึงปรารถนาว่า การพัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่ โดยพัฒนาให้คนไทยมีทักษะและคุณลักษณะที่เหมาะสมกับโลกยุคใหม่ ทั้งทักษะในด้านความรู้ ทักษะทางพฤติกรรม และคุณลักษณะตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม เตรียมพร้อมกำลังคนที่มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน รวมทั้งพัฒนาหลักประกันและความคุ้มครองทางสังคมเพื่อส่งเสริมความมั่นคงในชีวิต (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2565) เพราะนักเรียนมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการเป็นพลเมือง เนื่องจากนักเรียนเป็นกลุ่มที่จะเติบโตไปเป็นอนาคตของชาติและสังคม ดังนั้นการเลี้ยงดูและสร้างพลเมืองที่มีคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญ เพราะนักเรียนเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาและสร้างอนาคตที่มั่นคงของชาติ พวกเขาจะเป็นผู้สืบทอดและกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ การส่งเสริมให้นักเรียนเป็นที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคมจะช่วยสร้างสังคมที่เข้มแข็งและมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ดังนั้น การสนับสนุนนักเรียนให้มีการมีส่วนร่วมในการเป็นพลเมืองช่วยเสริมสร้างระบบการปกครองที่มีประสิทธิภาพและเป็นฐานการพัฒนาทางสังคมให้ยั่งยืน จึงมีความน่าสนใจที่จะเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัย ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา พลเมืองที่ตนรู้ตามระบอบ

ประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทยโซ เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาไปใช้ประโยชน์และเป็นแนวทางในการเสริมสร้างพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research objectives)

1. เพื่อศึกษาพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทยโซ
2. เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมและบทบาทของพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทยโซ
3. เพื่อเสนอแนวทางการเสริมสร้างพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทยโซ

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยเรื่อง แนวทางการเสริมสร้างพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทยโซ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยตามรายละเอียด ดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย
 - 1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาแนวทางการเสริมสร้างพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทยโซ ประกอบด้วย 1.ด้านมีความรับผิดชอบต่อสังคม 2.ด้านเคารพสิทธิ 3.ด้านยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล 4.ด้านการมีส่วนร่วม และ 5.ด้านหลักความเสมอภาค
 - 1.2 ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทยโซ จำนวน 3 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนหทัยคริสเตียน อำเภอมืองเลย จังหวัดเลย โรงเรียนหฤทัยคริสเตียน อำเภอนงหิน จังหวัดเลย และโรงเรียนสหคริสเตียน อำเภอน้ำป่าต จังหวัดอุดรดิตถ์ ใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973: 133) ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.95 และความคลาดเคลื่อน .05 ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 330 คน เพื่อให้การเก็บข้อมูลของแบบสอบถามครอบคลุมสมบูรณ์ จึงเพิ่มขนาดขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เท่ากับ 397 คน
 - 1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ในการวิจัย คือ โรงเรียนในเครือมูลนิธิไทยโซ จำนวน 3 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนหทัยคริสเตียน อำเภอมืองเลย จังหวัดเลย โรงเรียนหฤทัยคริสเตียน อำเภอนงหิน จังหวัดเลย และโรงเรียนสหคริสเตียน อำเภอน้ำป่าต จังหวัดอุดรดิตถ์
 - 1.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการวิจัย ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2566 ถึงเดือนมีนาคม 2567

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม (questionnaire) ที่สร้างขึ้นจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ชั้นปี และวิทยาเขต/วิทยาลัย

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามสถานการณ์ความเป็นพลเมืองโดยวิเคราะห์ความเป็นจริงและความคาดหวังต่อความเป็นพลเมืองที่รับรู้ของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทยโซ จำนวน 40 ข้อ ได้แก่ ด้านมีความรับผิดชอบต่อสังคมและมีจิตอาสา ด้านเคารพสิทธิ ด้านยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ด้านการมีส่วนร่วม และ ด้านหลักความเสมอภาค

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองที่รับรู้ของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทยโซ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ ที่เป็นข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ผู้วิจัยลงพื้นที่ไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยการแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างตอบและ ผู้วิจัยรอรับเก็บกลับคืนมา

2. ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วน โดยคัดเลือกเฉพาะฉบับที่มีความสมบูรณ์นำมาลงรหัสตัวเลข (Code) ตามเกณฑ์ของเครื่องมือแต่ละส่วนแล้วจึงนำไปประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนต่อไป

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ทำการนัดวันเวลากับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน เพื่อสัมภาษณ์ตามวันเวลาทางออนไลน์ โดยวิธีการจดบันทึกและขออนุญาตทำการบันทึกภาพ บันทึกเสียงประกอบในระหว่างการสัมภาษณ์ แล้วจึงนำข้อมูลดิบที่ได้เก็บรวบรวม มาลงรหัสเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบที่เหมาะสมต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ได้แก่ (1) การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นด้วยสถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ประกอบไปด้วย ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (2) การวิเคราะห์หาสถานการณ์ความเป็นพลเมืองที่รับรู้โดยวิเคราะห์ความเป็นจริงและความคาดหวังต่อความเป็นพลเมืองที่รับรู้ของนักเรียน โดยใช้ดัชนีความสำคัญของลำดับความต้องการจำเป็นหรือ Modified Priority Need Index (PNI Modified) เพื่อระบุความต้องการจำเป็นจากสูตร PNI Modified

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและจดบันทึกเป็นข้อความจำแนกเป็นประเด็นต่าง ๆ เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิเคราะห์คำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique)

ผลการวิจัย (Research Results)

1. ผลการศึกษาพลเมืองที่รับรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทยโซ

จากการสังเคราะห์พลเมืองที่รับรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทยโซ จากแนวคิด ทฤษฎี จาก 24 แหล่ง 18 องค์ประกอบ ได้องค์ประกอบหลัก 5 องค์ประกอบแหล่ง โดยพิจารณาจากค่าร้อยละ 50 ขึ้นไป และนำมาสังเคราะห์เป็นรายด้าน ดังนี้

ด้านมีความรับผิดชอบต่อสังคม คิดเป็นร้อยละ 78 สังเคราะห์รายด้านจาก 13 แหล่ง โดยพิจารณาจากค่าร้อยละ 50 ขึ้นไป ได้แก่ 1) ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ 2) ยอมรับผลการกระทำของตน 3) ปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียน และ 4) ตรงต่อเวลา

ด้านเคารพสิทธิ คิดเป็นร้อยละ 72 สังเคราะห์รายด้านจาก 15 แหล่ง โดยพิจารณาจากค่าร้อยละ 20 ขึ้นไป ได้แก่ 1) ไม่ถูกละเมิดหรือเหยียดหยามผู้อื่น 2) พุดจาสุภาพ 3) ไม่สอดรู้สอดเห็นเรื่องของผู้อื่น และ 4) ระวังฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

ด้านยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล คิดเป็นร้อยละ 67 สังเคราะห์รายด้านจาก 6 แหล่ง โดยพิจารณาจากค่าร้อยละ 30 ขึ้นไป ได้แก่ 1) เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น 2) ไม่มีการใช้ความรุนแรงต่อผู้อื่น 3) รู้จักให้ความสำคัญแก่ผู้อื่น และ 4) รู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

ด้านการมีส่วนร่วม คิดเป็นร้อยละ 61 สังเคราะห์รายด้านจาก 15 แหล่ง โดยพิจารณาจากค่าร้อยละ 30 ขึ้นไป ได้แก่ 1) การทำงานเป็นทีม 2) การเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญ 3) การเข้าร่วมกิจกรรมอาสาสมัคร และ 4) การแก้ปัญหา

ด้านหลักความเสมอภาค คิดเป็นร้อยละ 56 สังเคราะห์รายด้านจาก 9 แหล่ง โดยพิจารณาจากค่าร้อยละ 30 ขึ้นไป ได้แก่ 1) การไม่แบ่งแยกหรือเลือกปฏิบัติ 2) เปิดโอกาสให้ทุกคนได้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างเท่าเทียมกัน 3) ยอมรับและเคารพในความแตกต่างของเพื่อน และ 4) แสดงความเป็นมิตรและยินดีช่วยเหลือเพื่อนทุกคนอย่างเสมอภาค

2. ผลวิเคราะห์พฤติกรรมและบทบาทของพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทยโซ

การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 397 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 242 คน คิดเป็นร้อยละ 61.0 อายุระหว่าง 15-16 ปี จำนวน 276 คน คิดเป็นร้อยละ 69.5 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 148 คน คิดเป็นร้อยละ 37.3 และส่วนใหญ่เป็นนักเรียนโรงเรียนหฤทัยคริสเตียน จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 33.5

การวิเคราะห์ของความเป็นจริงและความคาดหวังของนักเรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทยโซ ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ของความเป็นจริงและความคาดหวังของนักเรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทยโซ

โดยภาพรวมและรายด้าน

พฤติกรรมและบทบาทพลเมือง ตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตย ของเยาวชน	ความเป็นจริง				ความคาดหวัง			
	\bar{X}	S.D	แปลผล	ลำดับ	\bar{X}	S.D	แปลผล	ลำดับ
ความรับผิดชอบต่อสังคม	4.04	0.62	มาก	2	4.33	0.55	มาก	3
เคารพสิทธิ	3.90	0.64	มาก	4	4.32	0.58	มาก	4
ยอมรับความแตกต่างหลากหลาย	4.14	0.66	มาก	1	4.40	0.58	มาก	1
การมีส่วนร่วม	3.85	0.77	มาก	5	4.29	0.62	มาก	5
หลักความเสมอภาค	3.99	0.70	มาก	3	4.36	0.60	มาก	2

ค่าเฉลี่ยรวม	3.98	0.67	มาก	-	4.34	0.58	มาก	-
--------------	------	------	-----	---	------	------	-----	---

จากตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ของความเป็นจริงและความคาดหวังของนักเรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทยโซ โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ความเป็นจริงของพฤติกรรมพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.67) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านยอมรับความแตกต่างหลากหลาย มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.66) รองลงมาคือ ด้านมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.62) และด้านการมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = 0.77) และความคาดหวังของพฤติกรรมพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทยโซ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.58) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านยอมรับความแตกต่างหลากหลาย มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.58) รองลงมาคือ ด้านหลักความเสมอภาค มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.60) และด้านการมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.62) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความเป็นจริงและความคาดหวังของนักเรียนเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทยโซ โดยภาพรวม

รายการ	ความเป็นจริง (D)		ความคาดหวัง (I)		PNI Modified (I-D)/D	ลำดับ ความ ต้องการ จำเป็น
	M	S.D	M	S.D		
	ความรับผิดชอบต่อสังคม	4.04	0.62	4.33		
เคารพสิทธิ	3.90	0.64	4.32	0.58	0.42	1
ยอมรับความแตกต่างหลากหลาย	4.14	0.66	4.40	0.58	0.06	5
การมีส่วนร่วม	3.85	0.77	4.29	0.62	0.11	2
หลักความเสมอภาค	3.99	0.70	4.36	0.60	0.10	3
ค่าเฉลี่ยรวม	3.80	0.67	4.34	0.58	0.08	-

จากตารางที่ 2 ความเป็นจริงและความคาดหวังของนักเรียนเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทยโซ เมื่อพิจารณาและจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น เพื่อแสดงถึงความสำคัญของความเป็นจริงด้วยดัชนี PNI Modified ซึ่งจากการสำรวจ พบว่า โดยภาพรวมความเป็นพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียน โดยภาพรวมมีค่าดัชนี PNI Modified เท่ากับ 0.08 ด้านที่มีค่าดัชนี PNI Modified สูงที่สุด คือ ด้านเคารพสิทธิ เท่ากับ 0.42 รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วม เท่ากับ 0.62 ส่วนด้านที่มีค่าดัชนี PNI Modified ต่ำสุด คือ ด้านยอมรับความแตกต่างหลากหลาย เท่ากับ 0.06 ตามลำดับ

3. แนวทางการเสริมสร้างพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทยโซ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน พบว่า

ด้านมีความรับผิดชอบต่อสังคม พบว่า แนวทางการเสริมสร้างพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิโทโซโย มี 3 แนวทาง ได้แก่ 1) การจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียน 2) การมีหลักสูตรที่หลากหลาย และ 3) การสร้างเครือข่าย

ด้านเคารพสิทธิ พบว่า แนวทางการเสริมสร้างพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิโทโซโย มี 2 แนวทาง ได้แก่ 1) การมีหลักสูตรที่หลากหลาย และ 2) การสร้างเครือข่าย

ด้านยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล พบว่า แนวทางการเสริมสร้างพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิโทโซโย มี 3 แนวทาง ได้แก่ 1) การจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียน 2) การสร้างเครือข่าย และ 3) การมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

ด้านการมีส่วนร่วม พบว่า แนวทางการเสริมสร้างพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิโทโซโย มี 3 แนวทาง ได้แก่ 1) การมีหลักสูตรที่หลากหลาย 2) การสร้างเครือข่าย และ 3) การมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

ด้านหลักความเสมอภาค พบว่า แนวทางการเสริมสร้างพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิโทโซโย มี 2 แนวทาง ได้แก่ 1) การมีหลักสูตรที่หลากหลาย และ 2) การสร้างเครือข่าย

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากผลการวิจัยแนวทางการเสริมสร้างพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิโทโซโย สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. พลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิโทโซโย จากการสังเคราะห์ พบว่า โดยภาพรวมทุกด้านที่นำมาเป็นกรอบแนวคิด อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ คือ ร้อยละ 50 ขึ้นไปทุกด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีค่าร้อยละ 78 ด้านเคารพสิทธิ มีค่าร้อยละ 72 ด้านการยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล มีค่าร้อยละ 67 ด้านการมีส่วนร่วม มีค่าร้อยละ 61 และด้านหลักความเสมอภาค มีค่าร้อยละ 56 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การจะสร้างพลเมืองตื่นรู้จะต้องเริ่มมาจากการส่งเสริมให้นักเรียนเป็นพลเมืองในการการพัฒนาตนเองทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบต่อความเข้าใจและเคารพความแตกต่าง การพัฒนาทักษะชีวิต และการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เสมอภาคเพื่อเตรียมพร้อมให้พวกเขาเป็นสมาชิกที่ดีและมีคุณภาพของสังคมในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (กันยารัตน์ นิลาภา, 2565: 177) พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้แบบรับใช้สังคมที่เสริมสร้างความเป็นพลเมืองตื่นรู้ด้านการเป็นพลเมืองมีส่วนร่วม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ประกอบด้วย แนวคิดพื้นฐานของกิจกรรมวัตถุประสงค์ของกิจกรรม เนื้อหาของกิจกรรม กิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล โดยกิจกรรมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับ มาก และยิ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (สุพรรณิการ์ พงศ์ผาสุก, 2558: ง) พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างคุณลักษณะความเป็นพลเมืองมีส่วนร่วมของผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดเทศบาลช่วยพัฒนาให้นักเรียนมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองมีส่วนร่วมหลังเรียนโดยใช้กิจกรรมที่พัฒนาขึ้น พบว่า ในภาพรวมนักเรียนมีพฤติกรรมความเป็นพลเมืองมีส่วนร่วมส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก โดยมีแนวปฏิบัติในการบริหารจัดการเพื่อสร้างคุณลักษณะความเป็นพลเมืองมีส่วนร่วมของผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดเทศบาลเมือง มีจำนวนทั้งหมด 147 แนวทาง ได้แก่ ความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน 48 แนวทาง มีความเข้าใจต่อสังคมต่าง

วัฒนธรรม 24 แนวทาง มีความซื่อสัตย์และรับผิดชอบ 15 แนวทาง มีใจเป็นธรรม 21 แนวทาง มีทัศนคติในเชิงบวก 15 แนวทาง มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ 15 แนวทาง และมีจิตสาธารณะ 9 แนวทาง

2. พฤติกรรมและบทบาทของพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทย

ด้านมีความรับผิดชอบต่อสังคม พบว่า พฤติกรรมความเป็นจริงและความคาดหวังพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทย โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุดสองด้าน ส่วนลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น พบว่า มีความต้องการจำเป็นที่เร่งด่วนลำดับที่สี่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนยังไม่สามารถกระตุ้นความสนใจและความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนได้เท่าที่ควร และยังขาดความรู้ ความเข้าใจในความต้องการรับผิดชอบต่อสังคม ทำให้นักเรียนบางคนอาจไม่ได้รับการแนะนำและสนับสนุนจากครู ครอบครัว หรือบุคคลที่มีอิทธิพลที่สามารถกระตุ้นความรับผิดชอบต่อสังคมได้เท่าที่ควร ดังนั้นโรงเรียนควรให้ความสำคัญและเสริมสร้างความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียนให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (สัจจวรรณ ทรรพพสุ, 2562: 874) ผลการวิจัยพบว่า ความเป็นพลเมืองของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อสังคม เช่นเดียวกับงานวิจัยของ (Lough, B. J. & McBride, A. M., 2013) พลเมืองตื่นรู้ เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม และการศึกษาของ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2559: 3) ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยควบคู่กับความรับผิดชอบต่อ

ด้านเคารพสิทธิ พบว่า พฤติกรรมพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทยด้านความเป็นจริงและความคาดหวัง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ส่วนลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น พบว่า มีความต้องการจำเป็นที่เร่งด่วนลำดับแรก ทั้งนี้อาจเป็น นักเรียนไม่เข้าใจในความต้องการของการเคารพสิทธิของผู้อื่นหรือบางครั้งอาจเกิดจากการเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมมาจากบุคคลอื่น เช่น บุคคลต้นแบบ หรือสื่อสารมวลชน หรือเกิดจากนักเรียนที่ไม่สามารถจัดการอารมณ์ของตนเองหรือไม่เข้าใจในอารมณ์ของผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ประภัสสร ถวายนิล และทิพย์วรรณ สุขใจ รุ่งวัฒนา, 2562: 1585) พบว่า ระดับการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง และระดับความเป็นพลเมืองของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า “การเคารพสิทธิเสรีภาพของตนเองและบุคคลอื่น อยู่ในระดับมาก และยิ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Riefatul Mahfuza Sandy, 2024) การสร้างความตื่นตัวและความตระหนักรู้เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองแบบมีส่วนร่วมของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ส่งผลกระทบเชิงบวกในระยะยาวต่อบุคคลและสังคมโดยรวม ซึ่งจะช่วยสร้างพลเมืองที่ตระหนักถึงสิทธิและความรับผิดชอบต่อในการสร้างสังคมที่ยุติธรรม เป็นประชาธิปไตยและยั่งยืน

ด้านยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล พบว่า พฤติกรรมพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทย ด้านความเป็นจริงและความคาดหวัง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ส่วนลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น พบว่า มีความต้องการจำเป็นที่เร่งด่วนลำดับที่ห้า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักเรียนบางส่วนอาจไม่มีความรู้หรือความเข้าใจเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ เพศ ศาสนาและความเชื่อ หรือเคยประสบกับการถูกรังแกหรือการเลือกปฏิบัติ ซึ่งอาจจะนำไปสู่การไม่ยอมรับและมีทัศนคติที่ไม่ถูกต้องต่อบุคคลที่แตกต่าง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ (Lough, B. J. & McBride, A. M., 2013) พบว่า พลเมืองตื่นรู้ต้องเคารพและยอมรับในความแตกต่าง มีจิตสาธารณะคำนึงถึงประโยชน์

ส่วนรวม และการศึกษาของ (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2556: 48) กล่าวว่า พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยควรจะต้องประกอบไปด้วยคุณสมบัติสำคัญ คือ 1) รับผิดชอบตนเองและพึ่งตนเองได้ 2) เคารพความแตกต่าง

ด้านการมีส่วนร่วม พบว่า พฤติกรรมพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทยโซ โดยความเป็นจริงและความคาดหวัง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากทั้งสองด้าน ส่วนลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น พบว่า มีความต้องการจำเป็นที่เร่งด่วนลำดับที่สอง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนขาดการกระตุ้นที่เหมาะสมจากครู ทำให้นักเรียนบางคนไม่สนใจหรือไม่ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ หรือนักเรียนบางคนมีความรู้สึกว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ไม่เกี่ยวข้องอะไรกับการใช้ชีวิตประจำวัน ทำให้ขาดความตั้งใจและมีส่วนร่วมน้อยลง รวมทั้งสภาพแวดล้อมที่ยังไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนเข้าไปมีส่วนร่วม ขาดการสนับสนุนจากครู เพื่อน หรือครอบครัวที่สามารถกระตุ้นและสนับสนุนการมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (กันยารัตน์ นิลาภา และชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2565: บทคัดย่อ) พบว่า ความเป็นพลเมืองตื่นรู้ด้านการเป็นพลเมืองมีส่วนร่วมหลังเรียน อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Riefatul Mahfuza Sandy, 2024) พบว่า การสร้างความตื่นตัวและความตระหนักรู้เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองแบบมีส่วนร่วมของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ส่งผลกระทบต่อเชิงบวกในระยะยาวต่อบุคคลและสังคมโดยรวม ซึ่งจะช่วยสร้างพลเมืองที่ตระหนักถึงสิทธิและความรับผิดชอบในการสร้างสังคมที่ยุติธรรม เป็นประชาธิปไตยและยั่งยืน

ด้านหลักความเสมอภาค พบว่า ความเป็นจริงของพฤติกรรมพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทยโซ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และความคาดหวังของพฤติกรรมพลเมืองตื่นรู้ของเยาวชนตามระบอบประชาธิปไตย โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ส่วนลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น พบว่า มีความต้องการจำเป็นที่เร่งด่วนลำดับที่สาม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโครงสร้างของระบบการศึกษาที่ไม่เอื้อให้เกิดความเสมอภาค เช่น การจัดสรรทรัพยากรหรือการวัดผลประเมินผล หรือนักเรียนบางคนอาจทำงานพิเศษเพื่อช่วยเหลือครอบครัว ทำให้ไม่มีเวลาหรือพลังงานเพียงพอในการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ (Reysen, S. & Katzarska-Miller, I., 2013) ความเป็นพลเมืองตื่นรู้ ตระหนักถึงการมีส่วนร่วม ความเท่าเทียม เคารพและยอมรับในความหลากหลาย และยังมีการศึกษาของ (Lough, B. J. & McBride, A. M., 2013) พลเมืองตื่นรู้ เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ เคารพและยอมรับในความแตกต่าง มีจิตสาธารณะคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม

3. แนวทางการเสริมสร้างพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทยโซ

ด้านมีความรับผิดชอบต่อสังคม พบว่า แนวทางการเสริมสร้างพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทยโซ มี 3 แนวทาง ได้แก่ 1) การเรียนรู้นอกห้องเรียน พบว่า การเรียนรู้นอกห้องเรียนได้เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง ในสถานการณ์ที่เป็นจริงผ่านกิจกรรมต่าง ๆ จะช่วยให้นักเรียนสามารถปรับเปลี่ยนวิธีการคิด การแสดงพฤติกรรมในการเป็นพลเมืองตื่นรู้ได้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ปราณี อัครภูษิตกุล, 2562: 99) การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ด้วยการบริการสังคมเป็นการบูรณาการทั้งความรู้และทักษะปรับเปลี่ยนวิธีคิดและพฤติกรรม การเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติอย่างมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เชื่อมโยงกับเนื้อหาที่กำหนด นักศึกษา ชุมชนผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องต่างก็ได้เรียนรู้และได้รับประโยชน์ 2) การมีหลักสูตรที่หลากหลาย พบว่า การบูรณาการแนวคิดการพัฒนาความพลเมืองตื่นรู้เข้าไปในหลักสูตร การฝึกอบรม และกิจกรรมทั้งในห้องเรียนและในโรงเรียน สอดคล้องกับการศึกษาของ (ณ

รา เหมือนปิว, 2561: 86) สถานศึกษาควรบูรณาการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรและกิจกรรมเสริมหลักสูตร และ 3) การสร้างเครือข่าย พบว่า การสร้างความร่วมมือกับภายนอก เพื่อส่งเสริมและพัฒนาความเป็นพลเมืองต้นรู้ให้กับนักเรียน จากการศึกษาของ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561: 13) การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานหรือองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนทั้งในและต่างประเทศ เพื่อสร้างความตระหนักในการเป็นพลเมืองโลก และการมีส่วนร่วมของชุมชนทุกระดับ และงานวิจัยของ (กาญจณี มุลณี, 2561: บทคัดย่อ) แนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คือ การจัดการเรียนรู้รายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมือง การลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง การจัดกิจกรรมอบรมพัฒนาความเป็นพลเมือง การเข้ามามีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน

ด้านเคารพสิทธิ พบว่า แนวทางการเสริมสร้างพลเมืองต้นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทยโย มี 2 แนวทาง ได้แก่ 1) การมีหลักสูตรที่หลากหลาย พบว่า การบูรณาการแนวความคิดพัฒนาความเป็นพลเมืองต้นรู้ เข้าไปในหลักสูตร การฝึกอบรม และกิจกรรมทั้งในห้องเรียนและในโรงเรียน สอดคล้องกับการศึกษาของ (ณธรา เหมือนปิว, 2561: 86) สถานศึกษาควรบูรณาการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรและกิจกรรมเสริมหลักสูตร และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Giuseppina Guagnano and Isabella Santini, 2019) พบว่า การเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้นสามารถเกิดขึ้นได้จากกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยไม่ต้องสงสัยตั้งแต่วัยเรียนจนถึงวัยผู้ใหญ่ มุ่งเป้าไปที่การรักษาและรับทักษะในฐานะผู้ขับเคลื่อนการเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น 2) การสร้างเครือข่าย พบว่า การสร้างความร่วมมือกับภายนอก เพื่อส่งเสริมและพัฒนาความเป็นพลเมืองต้นรู้ให้กับนักเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Harlap, Y, 2011) สภาพแวดล้อมทางสังคมมีผลต่อความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อและทัศนคติ รวมทั้งพฤติกรรมและการแสดงออกที่สะท้อนถึงความเป็นพลเมืองต้นรู้ของแต่ละบุคคล อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ปรีดี ประทุมสุวรรณ, 2562: 100) การเสริมสร้างสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ผ่านทางโครงสร้างกฎระเบียบ ประเพณี วัฒนธรรมแหล่งเรียนรู้ และพิธีการสำคัญต่าง ๆ ของสถานศึกษาและชุมชน มีความสำคัญต่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองโลกของผู้เรียน และ 3) การมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม พบว่า สภาพแวดล้อมภายในครอบครัว โรงเรียนและชุมชนมีผลต่อความเข้าใจ ทัศนคติ พฤติกรรมและบทบาทที่แสดงออกที่สะท้อนถึงความเป็นพลเมืองต้นรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Harlap, Y, 2011) สภาพแวดล้อมทางสังคมมีผลต่อความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อและทัศนคติ รวมทั้งพฤติกรรมและการแสดงออกที่สะท้อนถึงความเป็นพลเมืองต้นรู้ของแต่ละบุคคล อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ปรีดี ประทุมสุวรรณ, 2562: 100) การเสริมสร้างสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ผ่านทางโครงสร้างกฎระเบียบ ประเพณี วัฒนธรรมแหล่งเรียนรู้ และพิธีการสำคัญต่าง ๆ ของสถานศึกษาและชุมชน มีความสำคัญต่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองโลกของผู้เรียน

ด้านยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล พบว่า แนวทางการเสริมสร้างพลเมืองต้นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทยโย มี 3 แนวทาง ได้แก่ 1) การมีหลักสูตรที่หลากหลาย พบว่า การบูรณาการแนวความคิดพัฒนาความเป็นพลเมืองต้นรู้ เข้าไปในหลักสูตร การฝึกอบรม และกิจกรรมทั้งในห้องเรียนและโรงเรียน สอดคล้องกับการศึกษาของ (ณธรา เหมือนปิว, 2561: 86) สถานศึกษาควรบูรณาการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรและกิจกรรมเสริมหลักสูตร 2) การสร้างเครือข่าย พบว่า การสร้างความร่วมมือกับภายนอก เพื่อส่งเสริมและพัฒนาความเป็นพลเมืองต้นรู้ให้กับนักเรียน สอดคล้องกับการศึกษาของ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561: 13) การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานหรือองค์กรทั้งภาครัฐและ

เอกชนทั้งในและต่างประเทศ เพื่อสร้างความตระหนักในการเป็นพลเมืองโลก และการมีส่วนร่วมของชุมชนทุกระดับ และ 3) การมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม พบว่า สภาพแวดล้อมภายในครอบครัว โรงเรียนและชุมชนมีผลต่อความเข้าใจ ทักษะคิด พฤติกรรมและบทบาทที่แสดงออกที่สะท้อนถึงความเป็นพลเมืองตื่นรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Harlap, Y, 2011) สภาพแวดล้อมทางสังคมมีผลต่อความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อและทัศนคติ รวมทั้งพฤติกรรมและการแสดงออกที่สะท้อนถึงความเป็นพลเมืองตื่นรู้ของแต่ละบุคคล อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ปรีดี ประทุมสุวรรณ์, 2562: 100) การเสริมสร้างสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ผ่านทางโครงสร้างกฎระเบียบ ประเพณี วัฒนธรรมแหล่งเรียนรู้ และพิธีการสำคัญต่าง ๆ ของสถานศึกษาและชุมชน มีความสำคัญต่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองโลกของผู้เรียน

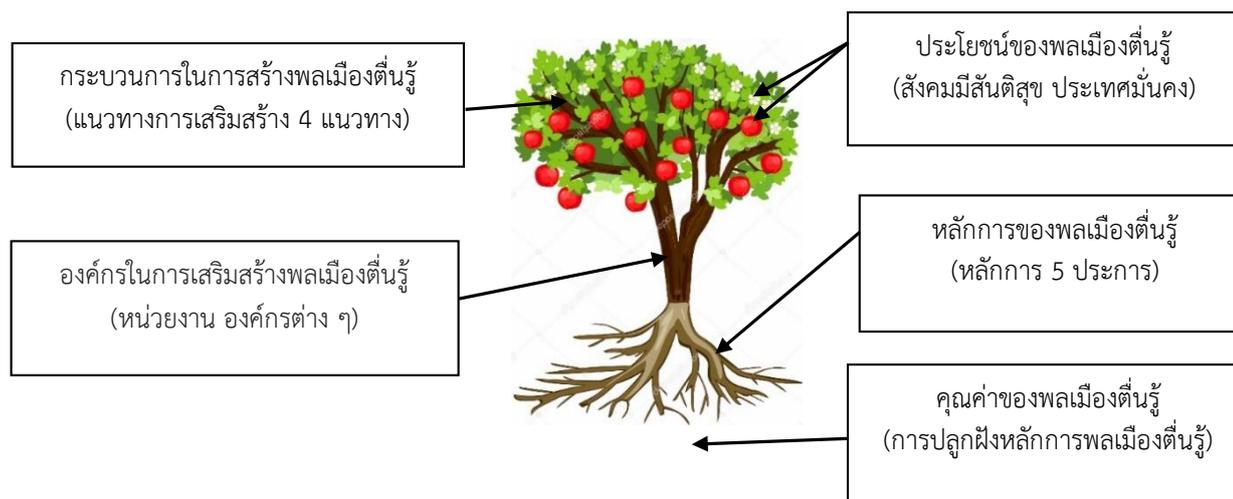
ด้านการมีส่วนร่วม พบว่า แนวทางการเสริมสร้างพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทยโซโย มี 3 แนวทาง ได้แก่ 1) การมีหลักสูตรที่หลากหลาย พบว่า การบูรณาการแนวความคิดพัฒนาความพลเมืองตื่นรู้ เข้าไปในหลักสูตร การฝึกอบรม และกิจกรรมต่างๆ ในทุกระดับสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Jinyu Yang & Bryony Hoskins, 2020) ได้ศึกษาเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยมีผลกระทบต่อความกระตือรือร้นของคนหนุ่มสาวในอังกฤษ และความสำเร็จทางการจัดการเรียนการสอนนำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับที่สูงขึ้น พบว่า บทบาทของการศึกษาระดับอุดมศึกษามีบทบาทในการพัฒนาและรักษาประชาธิปไตยและการทำงานร่วมกันทางสังคม 2) การสร้างเครือข่าย พบว่า การสร้างความร่วมมือกับภายนอก เพื่อส่งเสริมและพัฒนาความเป็นพลเมืองตื่นรู้ให้กับนักเรียน สอดคล้องกับการศึกษาของ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561: 13) การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานหรือองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนทั้งในและต่างประเทศ เพื่อสร้างความตระหนักในการเป็นพลเมืองโลก และการมีส่วนร่วมของชุมชนทุกระดับ และ 3) การมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม พบว่า สภาพแวดล้อมภายในครอบครัว โรงเรียนและชุมชนมีผลต่อความเข้าใจ ทักษะคิด พฤติกรรมและบทบาทที่แสดงออกที่สะท้อนถึงความเป็นพลเมืองตื่นรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Harlap, Y, 2011) สภาพแวดล้อมทางสังคมมีผลต่อความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อและทัศนคติ รวมทั้งพฤติกรรมและการแสดงออกที่สะท้อนถึงความเป็นพลเมืองตื่นรู้ของแต่ละบุคคล

ด้านหลักความเสมอภาค พบว่า แนวทางการเสริมสร้างพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทยโซโย มี 2 แนวทาง ได้แก่ 1) การมีหลักสูตรที่หลากหลาย พบว่า การบูรณาการแนวความคิดพัฒนาความพลเมืองตื่นรู้ เข้าไปในหลักสูตร การฝึกอบรม และกิจกรรมทั้งในห้องเรียนและโรงเรียน สอดคล้องกับการศึกษาของ (ฉรรษา เหมือนปิว, 2561: 86) สถานศึกษาควรบูรณาการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรและกิจกรรมเสริมหลักสูตร และ 2) การสร้างเครือข่าย พบว่า การสร้างความร่วมมือกับภายนอก เพื่อส่งเสริมและพัฒนาความเป็นพลเมืองตื่นรู้ให้กับนักเรียน สอดคล้องกับการศึกษาของ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561: 13) การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานหรือองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนทั้งในและต่างประเทศ เพื่อสร้างความตระหนักในการเป็นพลเมืองโลก และการมีส่วนร่วมของชุมชนทุกระดับ

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Research Knowledge)

ข้อค้นพบใหม่ในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า แนวทางการเสริมสร้างพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนในเครือมูลนิธิไทยโซโย ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1.ด้านมีความรับผิดชอบต่อสังคม 2.ด้านเคารพสิทธิ 3.ด้านยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล 4.ด้านการมีส่วนร่วม 5.ด้านหลักความเสมอภาค และมีแนวทางในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองตื่นรู้ตามระบอบประชาธิปไตย คือ 1.การเรียนรู้ในห้องเรียน จะ

ช่วยให้นักเรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์มาเปลี่ยนเป็นความเข้าใจและทักษะในการเรียนรู้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น 2.การสร้างเครือข่าย เป็นการรวมกลุ่มของนักเรียนหรือองค์กร เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน เป็นการเสริมสร้างการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น 3.การมีหลักสูตรที่หลากหลาย จะช่วยให้นักเรียนสามารถเลือกเส้นทางการเรียนรู้ที่เหมาะสมและตรงกับความสนใจของตนเอง 4.การมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เป็นการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียนได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ต้นไม้แนวทางการเสริมสร้างพลเมืองต้นรู้ตามระบอบประชาธิปไตย

ต้นไม้แนวทางการเสริมสร้างพลเมืองต้นรู้ตามระบอบประชาธิปไตย เป็นการสร้างคุณค่าของพลเมืองต้นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยที่เราควรปลูกฝังแก่เยาวชนในทุกด้าน ตามหลักการของพลเมืองต้นรู้ตามระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ การมีความรับผิดชอบต่อสังคม การเคารพสิทธิ การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล การมีส่วนร่วม และการมีความเสมอภาค โดยความร่วมมือจากองค์กรต่าง ๆ เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สื่อมวลชน และองค์กรภาครัฐ ผ่านกระบวนการแนวทางการเสริมสร้างพลเมืองต้นรู้ให้มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การมีหลักสูตรที่หลากหลาย การสร้างเครือข่าย การเรียนรู้ในห้องเรียน และการมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม อันจะส่งผลให้นักเรียนมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี สังคมมีสันติสุข ประเทศมีความเจริญมั่นคง สงบสุข

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 ควรให้ความสำคัญในการให้ความรู้ ความเข้าใจของการเป็นพลเมืองต้นรู้อย่างลึกซึ้งและถูกต้องกับนักเรียน เพราะจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่จะทำให้นักเรียนเกิดทัศนคติ มีพฤติกรรมและบทบาทของการเป็นพลเมืองต้นรู้ตามระบอบประชาธิปไตยที่ดี

1.2 ควรให้ความสำคัญในการกระทำ ลงมือปฏิบัติ เพราะการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองต้นรู้ที่ผ่านการลงมือปฏิบัติทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนผ่านหลายมุมมอง จะส่งผลให้นักเรียนเกิดความเป็นพลเมืองต้นรู้ที่ยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยบทบาทของสถาบันหลัก เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษาและสถาบันอื่นทางสังคม ที่มีผลต่อการเสริมสร้างพลเมืองต้นรู้ตามระบอบประชาธิปไตย

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยในชั้นเรียนที่เกี่ยวกับปัจจัย วิธีการและเทคนิคในการเสริมสร้างพลเมืองต้นรู้ตามระบอบประชาธิปไตย

เอกสารอ้างอิง (References)

- กาญจณี มุลณี. (2561). รูปแบบการพัฒนาความเป็นพลเมืองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- กันยารัตน์ นิลภา และชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2565). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบปรับใช้สังคมที่เสริมสร้างความเป็นพลเมืองต้นรู้ด้านการเป็นพลเมืองมีส่วนร่วมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. การค้นคว้าอิสระ หลักสูตรศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ณธรา เหมือนบัว. (2561). การพัฒนาพลเมืองไทยให้มีความเป็นพลเมืองโลกในประเทศไทยยุค 4.0. วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 46(3): 86-99.
- ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ. (2563). การศึกษาพฤติกรรมความเป็นพลเมืองสำหรับสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า.
- ทิพย์พาพร ตันติสุนทร. (2554). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายการศึกษา.
- นริศ จันทวรรณ. (2559). ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย: กรณีศึกษานักศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหงระดับปริญญาตรี ส่วนกลาง. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร. 7(1):103-113.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2557). ประชาธิปไตยจริงแท้...คือแคไหน. กรุงเทพฯ: ผลิตัมม์.
- ปรีดี ประทุมสุวรรณ์. (2562). การศึกษาเพื่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองโลก : การเรียนรู้แบบบูรณาการสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน. วารสารการบริหารและนวัตกรรมการศึกษา. 2(1): 100-121.
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2556). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Civic Education) : พัฒนาการเมืองไทยโดยสร้างประชาธิปไตย ที่คน. เอกสารประกอบการบรรยายการประชุมคณะอนุกรรมการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของรัฐสภา และเสริม สร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ครั้งที่ 2/2555 วันที่ 11 ธันวาคม 2555, 48-110.
- ประภัสสร ถวายนิล และทิพย์วรรณ สุขใจรุ่งวัฒนา. (2562) แนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศิลปากร. วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ. 2(5): 1585-1603.
- ปราณี อัครภูษิตกุล. (2562). การเรียนการสอนโดยการบริการสังคม. ในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์. วารสารบรรณศาสตร์ มศว. 12(1): 98-111.
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570). (2565, 1 พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 139 (ตอนพิเศษ 258 ง), หน้า 9-12.

- สจิวรรณ ทรรพวสุ. (2562). การพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักศึกษาในการจัดการศึกษาศาสตร์ยุค 4.0 ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*. 10(1): 174-887.
- สุพรรณิการ์ พงศ์ผาสุก. (2558). การบริหารจัดการเพื่อสร้างคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดเทศบาล. *ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2556). *โลกเปลี่ยนไทยปรับ : หลุดจากกักตัก พ้นจากชาติที่ล้มเหลว*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯ จูริก.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2559). *ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). *มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561*. กรุงเทพฯ : บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- Guagnano, G. & Santini, I. (2019). *Department of Methods and Models for Economics, Territory and Finance*, Sapienza University of Rome, Rome, Italy.
- Harlap, Y. (2011). *Global Citizenship Community of Practice, Centre of Teaching and Academic Growth, NUICEF, and The University of British Columbia*. Retrieved from <http://ctl.ubc.ca/files/2011/05/rgctoolbook.pdf>. สืบค้นเมื่อ 18 มกราคม 2567.
- Lough, B. J. & McBride, A. M. (2013). *Navigating the boundaries of active global citizenship*. *Transactions of The Institute of British Geographers*.
- Reysen, S., & Miller, K., I. (2013). A model of global citizenship: Antecedents and outcomes. *International Journal of Psychology*. 48(5): 858-870.
- Sandy, R. M. (2024). *Build awareness Active Citizenship and Participative for Students Elementary School*. Universitas Muhammadiyah Sumatera Utara. สืบค้นเมื่อ 18 มกราคม 2567
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis*. (3rd ed.). New York: Harper and Row Publication.

